

Piotr Kowolik

Trochę zapomniani pedagodzy

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (42-43), 266-269

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr KOWOLIK

Trochę zapomniani pedagodzy

Umieszczeni w dziale **Sylwetki pedagogów** „trochę zapomniani pedagodzy” nie doczekali się dotąd monografii. Należy nadmienić, że w wielu pracach są wymieniani jako badacze lub popularyzatorzy określonego kierunku pedagogicznego. Próżno by jednak szukać dokładniejszych analiz ich twórczości. Uznano, że dorobek teoretyczny pedagogów zasługuje na wysiłek badawczy nie tylko ze względu na nich, ale także na szczególną wartość wobec współczesnych poszukiwań, dylematów i kontrowersji pedagogicznych.

Aniela Szycówna (1869–1921), twórczyni naukowej szkoły elementarnej i psychologii w Polsce

Aniela Szycówna urodziła się 31 lipca 1869 roku w Warszawie, zmarła 4 lutego 1921 roku w Warszawie.

W roku 1883 ukończyła prywatną pensję Heleny Budzińskiej i rozpoczęła przygotowania do egzaminu państwowego na nauczycielkę. W styczniu 1886 roku zdała egzamin dyplomowy na nauczycielkę języka polskiego. Ciągłe uzupełniała wiedzę. Była pilną słuchaczką Uniwersytetu Łatającego. Szczególnie interesowała się wykładami z psychologii, literatury, pedagogiki i filozofii. W ówczesnych warunkach jedyną dostępną dla kobiet formą zdobywania wiedzy było samokształcenie albo udział w tajnych kursach doszkalających.

Niewiele wiemy o prywatnym życiu Szycówny, wiadomo tylko, że wszystko poświęciła pracy zawodowej. Mając 21 lat, została w 1890 roku stałą współpracowniczką „Przeglądu Pedagogicznego”.

W latach 1902–1905 założyła i redagowała czasopismo dla dzieci „Moje Piśmię”. Jako działaczka Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego podjęła wiele inicjatyw z zakresu medycyny, higieny szkolnej i wychowawczej. Organizowała ochronki dla dzieci z rodzin najbiedniejszych. W latach 1899–1904 jako wykładowca brała udział w tajnych kursach dla nauczycieli seminariów nauczycielskich oraz szkół elementarnych.

W okresie strajku szkolnego (1905) Szycówna stanęła po stronie tych nauczycieli, którzy wspólnie z młodzieżą walczyli o polską szkołę. Chodziło Jej o zerwanie ze starym systemem szkolnym i o unowocześnienie programów i metod nauczania.

W latach 1907–1921 w Warszawie powołała i kierowała Polskim Towarzystwem Badań nad Dziećmi przy współpracy z J. W. Dawidem, W. Weryhą, I. Moszczeńską. Towarzystwo miało na celu prowadzenie systematycznych badań pedagogiczno-psychologicznych rozwoju umysłowego i fizycznego

dzieci oraz popularyzację wiedzy pedagogicznej wśród nauczycieli i rodziców. Prowadziła aktywną działalność na tzw. Kursach Pedagogicznych dla Kobiet, których absolwentki miały możliwości zdobycia zawodu nauczycielki w szkołach elementarnych. Opracowała również ciekawy program nauczania dla szkół elementarnych.

Od 1906 roku współredagowała „Nowe Tory”, a w latach 1908–1909 pełniła funkcję redaktora naczelnego tego pisma. Od 1920 roku była redaktorem wydawanej przez Ministerstwo Oświaty „Szkoły Powszechnej”. Współpracowała też m.in. z „Głosem”, „Przeglądem Filozoficznym”, „Muzeum”.

A. Szycówna współpracowała z Komisją Kursów Wakacyjnych, a od 1916 roku z Towarzystwem Kursów Naukowych i z Instytutem Pedagogicznym. Od 1919 roku aż do śmierci ściśle współpracowała z Wolną Wszechnicą Polską, będąc na stanowisku profesora, pełniła funkcję kierownika Katedry Pedagogiki.

Jako przedstawicielka polskich działaczy oświatowych brała udział w międzynarodowych kongresach pedagogicznych w Paryżu, Genewie i Brukseli, gdzie Jej referaty spotkały się z żywym zainteresowaniem. Prace Szycówny z zakresu teorii pedagogicznej i psychologii miały tę cenną zaletę, że były oparte na Jej własnych doświadczeniach nabytych w pracy z dziećmi.

Jej twórczość naukowa skupiała się na problemach wychowawczych, a zainteresowania naukowe dotyczyły pracy wychowawczej, metodyki nauczania początkowego, kształcenia nauczycieli oraz czytelnictwa dzieci. Przyczyniła się do kształtowania nowoczesnych sposobów i metod nauczania początkowego. Należy do pionierów polskiej psychologii rozwojowej i wychowawczej.

Była również tłumaczką szeregu dzieł psychologicznych, przykładem jest Jej przekład *Psychologii wychowawczej* Jakuba Sully ego, zawierający ponad 400 terminów i zwrotów polsko-angielskich.

Uważana jest za twórczynię pierwszej w Polsce naukowej koncepcji szkoły elementarnej i nowego systemu kształcenia nauczycieli, opartego na badaniach psychologicznych rozwoju dziecka. Była jednym z najwybitniejszych pedagogów polskich w pierwszych latach XX wieku.

Ważniejsze prace: *Nauka w domu* (1896), *Rozwój pojęciowy dziecka w okresie lat 6–12* (1899), *O zadaniach i metodach psychologii dziecka* (1901), *Pedologia, czyli nauka o dziecku* (1912), *O powinnościach nauczyciela i jego kształcenia* (1916), *Ogólne zasady nauczania z zastosowaniem do potrzeb szkoły elementarnej* (1925).

Marian Grochociński (1922–1995) – pedagog, teoretyk wychowania w rodzinie, w zakresie czasu wolnego, dydaktyk

Profesor Marian Grochociński urodził się 10 grudnia 1922 roku w miejscowości Kotunia w Wielkopolsce. Pracę nauczycielską rozpoczął w 1948 roku, pracując kolejno na stanowisku nauczyciela szkoły zawodowej, liceum pedagogicznego i studium nauczycielskiego. W 1953 roku podjął studia pedagogiczne w Uniwersytecie Warszawskim i w 1955 roku uzyskał tytuł magistra pedagogiki. W 1960 roku rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną w Katedrze Pedagogiki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku kierowanej przez prof.

Romanę Miller, w charakterze starszego asystenta. Zdobywał kolejne stopnie i tytuły naukowe: doktorat w 1964 roku, etat docenta mianowanego w 1972 roku. W 1969 roku objął funkcję kierownika Zakładu Nauczania Początkowego WSP w Gdańsku. W latach 1974–1980 był kierownikiem Zakładu Dydaktyki, a od 1981 r. do emerytury kierownikiem Zakładu Nauczania Początkowego Uniwersytetu Gdańskiego. Habilitował się w 1984 r., od 1990 był profesorem UG.

Profesor M. Grochociński od wielu lat koncentrował swoje zainteresowania naukowe na zagadnieniach organizacji racjonalnego wykorzystania czasu wolnego dziecka, wychowaniu w rodzinie, pracy pedagogicznej w edukacji wczesnoszkolnej. Ten zakres zainteresowań naukowych Profesora znalazł swoje odzwierciedlenie w dorobku publikacyjnym, który można określić jako bogaty i naukowo znaczący. Obejmuje on szereg pozycji zwartych, w tym autorskich oraz prac zbiorowych, jak również dość znaczną liczbę rozpraw i artykułów opublikowanych na łamach wielu czasopism pedagogicznych oraz w pracach zbiorowych. Po uzyskaniu etatu docenta w roku 1972 ogłosił drukiem cztery własne opracowania monograficzne oraz dwie poważne rozprawy w pracach zbiorowych, a także 32 artykuły i komunikaty naukowe. Jeżeli do tego dorobku dodamy 8 poważnych referatów wygłoszonych na krajowych konferencjach naukowych oraz cykl wykładów wygłoszonych w Kanadzie i Szwecji mamy podstawy, aby uznać prof. M. Grochocińskiego za pracownika naukowego odznaczającego się aktywnością twórczą.

Badania i studia naukowe Profesora były tematycznie skoncentrowane wokół problematyki wychowania w rodzinie czy też udziału rodziny w procesie edukacyjnym, najszerzej rzecz ujmując. W początkowym okresie podejmował On problemy funkcjonowania systemu wychowawczego w środowisku rodzinnym. Z czasem przeszedł do bardziej syntetycznego ujmowania zagadnień edukacji dzieci w młodszym wieku szkolnym, co znalazło swój wyraz w napisanych monografiach.

Autor dokonał wszechstronnej analizy wszystkich podstawowych elementów lokalnego systemu wychowawczego. Analizował znaczenie rodziny w procesie przygotowania dzieci do racjonalnego wykorzystania czasu wolnego, społeczno-kulturowe uwarunkowania dnia pracy i wypoczynku dziecka, omówił także funkcjonowanie lokalnego systemu wychowawczego w osiedlu mieszkaniowym. Były to niewątpliwie pionierskie badania na terenie pedagogiki wczesnoszkolnej. Był znanym specjalistą w zakresie problematyki tzw. czasu wolnego ucznia i miał w tej dziedzinie ewidentne osiągnięcia naukowe i popularyzatorskie.

Profesor podjął próbę swoistego „przełożenia” swoich wieloletnich studiów i badań problematyki wychowawczej, a także dydaktycznej na język konkretnego programu kształcenia kandydatów na nauczycieli w klasach początkowych.

Twórczość naukowa M. Grochocińskiego budzi wiele uznania. Nie ulega wątpliwości, że autor dysponował dobrze zorganizowanym warsztatem badawczym i pisarskim, że orientował się w światowej wiedzy dotyczącej uprawianej przez siebie dziedziny nauki, wreszcie, że w dziedzinie tej miał coś od siebie do

powiedzenia. Dorobek jest w wielu wypadkach oryginalny i twórczy, stanowi znaczący wkład do pedagogiki wczesnoszkolnej, szczególnie w zakresie wychowania w rodzinie i środowisku lokalnym.

Charakterystyka naukowej sylwetki prof. Mariana Grochocińskiego byłaby niepełna, gdyby pominąć tutaj Jego rozległą działalność na polu organizacji nauki oraz na polu nauczania akademickiego. Na obu zasługi i osiągnięcia prof. M. Grochocińskiego są godne uwagi. Przez wiele lat uczestniczył aktywnie w pracach Zespołu Naukowo-Dydaktycznego Szkolnictwa Wyższego, był ekspertem ds. nauczania początkowego w Ministerstwie Edukacji Narodowej. Był członkiem Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Życie Szkoły”, brał udział w badaniach w ramach tzw. centralnego problemu węzłowego w zakresie nauczania początkowego (badał tzw. budżet dnia pracy i aktywności dziecka).

Zmarł 11 września 1995 roku w Gdańsku.

Ważniejsze prace: *Z badań nad oddziaływaniem szkoły i rodziny na czas wolny dzieci* (1973), *Potrzeba intensyfikacji opieki nad wolnym czasem ucznia* (1976), *Dom rodzinny a kultura czasu wolnego* (1976), *Kultura pedagogiczna rodziców* (1979), *Przygotowanie dzieci do racjonalnego wykorzystania czasu wolnego* (1979), *Rodzina a czas wolny dziecka* (1980), *Podstawowe problemy pracy pedagogicznej w edukacji wczesnoszkolnej* (1989).